

Grzegorz Wolak

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego członka rodziny (art. 446 § 4 k.c.) a art. 445 § 3 k.c.

Artykuł dotyczy problemu dziedziczności roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę związaną ze śmiercią najbliższego członka rodziny (art. 446 § 4 k.c.). Ścisłej chodzi o problem, czy do zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. ma zastosowanie art. 445 § 3 k.c. stanowiący, że roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo o nie zostało wytoczone za życia poszkodowanego. W doktrynie przeważa pogląd o niedziedziczności roszczenia z art. 446 § 4 k.c. Autor opowiada się za stosowaniem wprost przepisu art. 445 § 3 k.c. do zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego członka rodziny. Wskazuje argumenty na rzecz tego stanowiska. Tym samym aprobuję pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z 12 grudnia 2013 r., III CZP 74/13 (niepubl.), w której tezie przyjęto, iż w sprawie o zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego członka rodziny (art. 446 § 4 k.c.) ma zastosowanie art. 445 § 3 k.c.

Słowa kluczowe: zadośćuczynienie, krzywda, osoby najbliższe, dziedziczenie.

---

1. Wprowadzenie

Bezpośrednim przyczynkiem do napisania artykułu było pytanie prawne, z jakim Sąd Okręgowy w Gliwicach postanowieniem z 5 sierpnia 2013 r., wydanym w sprawie III Cz 537/13 zwrócił się do Sądu Najwyższego. Brzmiało ono następująco: „*czy w sprawie o zapłatę zadośćuczynienia za krzywdę związaną ze śmiercią osoby bliskiej (art. 446 § 4 k.c.) w razie śmierci powoda po wytoczeniu powództwa dopuszczalne jest odpowiednie stosowanie art. 445 § 3 k.c.*”¹ Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi w uchwale z 12 grudnia 2013 r., III CZP 74/13 wyrażając zapatrywanie, że „*w sprawie o zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego członka rodziny (art. 446 § 4 k.c.) ma zastosowanie art. 445 § 3 k.c.*”

W zakresie zagadnienia prawnego, będącego przedmiotem omawianego orzeczenia Sądu Najwyższego, brakuje jednolitości poglądów w doktrynie. Przeważa jednak stanowisko odmienne od zajętego przez SN w uchwale w spra-

---

¹ Identycznej treści pytanie prawne wpłynęło do Sądu Najwyższego w dniu 18 listopada 2013 r. Zwrócił się z nim również Sąd Okręgowy w Gliwicach (postanowienie z 6 listopada 2013 r. w sprawie III Cz 962/13). Sprawa ta została zarejestrowana w SN pod sygnaturą III CZP 102/13.

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego

wie III CZP 74/13. Po dokonanej z dniem 3 sierpnia 2008 r.² nowelizacji art. 446 (polegającej na dodaniu doń § 4) kwestia dziedziczności roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę związaną ze śmiercią osoby bliskiej nie była przedmiotem wypowiedzi judykatury. Zmiana stanu prawnego w zakresie art. 446 k.c. i kolizja różnych dóbr podlegających ochronie rodzi wątpliwości w zakresie tego zagadnienia. Wskazana na wstępie uchwała SN może zatem istotnie przyczynić się do ujednoczenia poglądów sądów powszechnych w tym zakresie, co już jest nie do przecenienia.

W artykule omówiona zostanie kwestia możliwości stosowania art. 445 § 3 k.c. do zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego członka rodziny (art. 446 § 4 k.c.). Choć nie jest to glosa, warto przedstawić na wstępie stan faktyczny sprawy, na kanwie której zrodziły się wątpliwości Sądu Okręgowego.

2. Stan faktyczny

Powodowie J.K., B.K., D.K. i B.T. wystąpili do Sądu Rejonowego w R. z powództwem, w którym dochodzili od pozwanego L. SA w M. roszczeń związanych ze śmiercią ich bliskiego – Ł.K., który 11 września 2011 r. zginął w wypadku samochodowym. Między innymi powód B. K., jako ojciec poszkodowanego, z powołaniem się na art. 446 § 4 k.c. wnosił o zasądzenie kwoty 60 000 zł tytułem zadośćuczynienia. W toku procesu 22 stycznia 2013 r. powód B.K. zmarł, a spadek po nim nabyli żona J.K. oraz synowie S.K. i D. K., co zostało potwierdzone sporządzonym przez notariusza aktem poświadczenia dziedziczenia.

Pozwany wniósł o umorzenie postępowania co do kwoty 60 000 zł, to jest w zakresie, w jakim powód B.K. dochodził roszczenia na podstawie art. 446 § 4 k.c. zarzucając, iż roszczenie to nie weszło do spadku i nie może być dochodzone przez spadkobierców. Następcy prawni zmarłego powoda B.K. – J.K., S.K. i D.K. (żona i synowie) wnieśli o kontynuowanie postępowania w zakresie wywołanym powództwem wniesionym przez zmarłego i domagali się zasądzenia: na rzecz J. K. połowę kwot żądanych przez B.K., a na rzecz powodów S.K. i D.K. po jednej czwartej tych kwot.

Postanowieniem z 21 lutego 2013 r. Sąd Rejonowy przychylił się do wniosku pozwanego i umorzył postępowanie z powództwa B.K. co do zadośćuczynienia w kwocie 60 000 zł, dochodzonego na podstawie art. 446 § 4 k.c., natomiast w pozostałym zakresie, w odniesieniu do powództwa tego powoda, podjął je z udziałem jego następców prawnych J.K., S.K. i D.K. Sąd ten stanął na stanowisku, że roszczenie z art. 446 § 4 k.c., jako ściśle związane z osobą zmarłego poszkodowanego, nie podlega dziedziczeniu (art. 922 § 2 k.c.). Brakuje także – odmiennie niż w przypadku roszczeń przewidzianych w art. 445 k.c. i art. 448 k.c. – przepisu szczególnego (jakim jest art. 445 § 3 k.c.), który wprowadzałby wyjątek od powołanej reguły.

² Zob. ustawa z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731).

Z powyższym poglądem Sądu Rejonowego nie zgodzili się powodowie. W zażaleniu zarzucili naruszenie prawa tj. art. 446 § 4 k.c. w zw. z art. 922 § 2 k.c., art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto powołali się na szeroką wykładnię art. 446 § 3 k.c., stosowaną przed wprowadzeniem § 4, a także wskazywali na podobną naturę roszczeń przewidzianych w art. 445 § 1 k.c., art. 448 k.c. oraz w art. 446 § 4 k.c., z których jedynie pierwsze dwa mogą być w określonych wypadkach dochodzone przez spadkobierców uprawnionego.

3. Wątpliwości Sądu Okręgowego

Sąd Okręgowy, rozpoznając zażalenie, powziął poważne wątpliwości odnośnie do tego, czy w sprawie o zapłatę zadośćuczynienia za krzywdę związaną ze śmiercią osoby bliskiej (art. 446 § 4 k.c.) w razie śmierci powoda po wytoczeniu powództwa dopuszczalne jest odpowiednie stosowanie art. 445 § 3 k.c. Zaznaczył, że ustawodawca w art. 446 k.c. nie przewidział możliwości przejścia na spadkobierców roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę spowodowaną śmiercią osoby bliskiej, choć uczynił to w art. 445 § 3 k.c. w odniesieniu do innych, podobnych roszczeń. Za dokonaniem takiej dystynkcji nie przemawiają przy tym żadne względy natury prawnej czy społecznej. Dla wypełnienia wskazanej luki za usprawiedliwione uznał on dlatego odpowiednie stosowanie art. 445 § 3 k.c., a tym samym dopuszczenie dziedziczności omawianego roszczenia w razie gdyby zostało ono uznane na piśmie albo gdyby powództwo wytoczono za życia poszkodowanego. Z drugiej strony Sąd Okręgowy skonstatował, że nie można stracić z pola widzenia faktu, iż art. 445 § 3 k.c. stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 922 § 2 k.c., która wyłącza dziedziczenie praw ściśle związanych z osobą zmarłego. Analiza roszczenia z art. 446 § 4 k.c. nie pozostawia wątpliwości, iż należy ono do takiej właśnie kategorii.

4. Zadośćuczynienie za krzywdę

Jak słusznie zostało to stwierdzone przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z 28 kwietnia 2010 r., III CZP 79/10³, w polskim prawie zobowiązań dominuje pogląd, ugruntowany jeszcze pod rządem art. 157 § 3 kodeksu zobowiązań, zgodnie z którym naprawienia szkody niemajątkowej (zadośćuczynienia za krzywdę) można żądać tylko w wypadkach przewidzianych przez ustawę. Wprawdzie kodeks zobowiązań przewidywał w tym zakresie pewne koncesje, polegające na możliwości stosowania do odpowiedzialności kontraktowej odpowiednio przepisów o naprawieniu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym (art. 242 k.z.⁴), co niekiedy otwierało drogę do zasądzenia zadośćuczynienia za krzywdę wynikającą z niewykonania zobowiązania, jednak w kodeksie cywilnym takiego przepisu nie przewidziano. Tym samym możliwość przyznania zadośćuczynienia w ramach odpowiedzialności *ex contractu* została odjęta;

³ OSNC 2011, nr 4, poz. 41.

⁴ Zob. np. uzasadnienie orzeczenia SN z 6 października 1953 r., II C 1141/53, OSN 1955, nr 1, poz. 5.

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego

współcześnie jest to możliwe wyłącznie w ramach reżimu odpowiedzialności deliktowej (SN wskazał na art. 445 i 448 k.c. ułokowane w księdze trzeciej w tytule VI „Czyny niedozwolone”⁵). Oczywiście nie jest wykluczone naprawienie szkody niemajątkowej wynikającej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, jeżeli strony stosunku obligacyjnego tak postanowią (art. 353¹ k.c.), ale przykłady takich umów praktycznie nie są znane. Nie są także wyłączone przypadki odpowiedzialności za szkodę niemajątkową wynikające ze zbiegu podstaw unormowanej w art. 443 k.c., zwłaszcza w razie wyrządzenia szkody na osobie, jednak należą one do wyjątków⁶.

W księdze trzeciej tytule VI kodeksu cywilnego przewidziano w art. 445, 446, 448 cztery roszczenia o zadośćuczynienie jako rekompensatę krzywdy: z tytułu uszkodzenia ciała lub spowodowania rozstroju zdrowia (art. 445 § 1 k.c.), z tytułu pozbawienia wolności, skłonienia za pomocą podstępów, gwałtu lub nadużycia stosunku zależności do poddania się czynowi nierządnemu (art. 445 § 2 k.c.), z tytułu śmierci osoby bliskiej (art. 446 § 4 k.c.) oraz z tytułu naruszenia dóbr osobistych (art. 448 k.c.). Mimo normatywnej odrębności roszczenia te wykazują daleko idące podobieństwa. U podstaw każdego z nich leży jednak zespół negatywnych przeżyć, najogólniej mówiąc, cierpienie natury psychicznej bądź także fizycznej, które składają się na krzywdę uprawnionego, będącą jego szkodą o niemajątkowym charakterze. W każdym wypadku szkoda jest wynikiem czynu niedozwolonego i stanowi samoistne źródło zobowiązania. Tożsamy jest także cel wymienionych roszczeń, polegający na realnym – choć trudnym w praktyce, jeśli idzie o ustalenie wysokości zadośćuczynienia⁷ – wynagrodzeniu pokrzywdzonemu doznanego cierpienia.

W piśmiennictwie podkreśla się przy tym niewymierność cierpienia, konieczność odrębnej oceny okoliczności każdej konkretnej sprawy oraz nieobligatoryjny charakter (w każdym z powołanych przepisów ustawodawca posługuje się sformułowaniem „sąd może przyznać odpowiednią sumę”). Tym, co różni wymienione roszczenia, jest jedynie charakter zdarzenia powodującego szkodę – uszkodzenie ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia, okoliczności, o jakich mowa w art. 445 § 2 k.c., śmierć osoby bliskiej lub naruszenie dobra osobistego. Każdorazowo ocenie podlega jednak charakter, zakres, stopień intensywności oraz czas trwania ujemnych przeżyć składających się na krzywdę.

Z uwagi na zindywidualizowany zakres krzywdy roszczenie o zapłatę zadośćuczynienia jako ściśle związane z osobą uprawnionego, gdyż ma ono na celu zaspokojenie wyłącznie interesu wierzyciela, nie wchodzi do spadku po nim, a tym samym nie podlega dziedziczeniu (art. 922 § 2 k.c.). Ustawodaw-

⁵ Zob. np. uzasadnienie uchwały SN z 25 lutego 1986 r., III CZP 2/86, OSNCP 1987, nr 1, poz. 10; odmiennie wyroki SN z 6 kwietnia 1977 r., IV CR 90/77, OSPiKA 1978, nr 11, poz. 200 i z 9 sierpnia 2005 r., IV CK 69/05.

⁶ Zob. wyroki SN z 6 lipca 1966 r., I CR 134/64, OSPiKA 1967, nr 7–8, poz. 183 i z 17 grudnia 2004 r., II CK 300/04, OSP 2006, nr 2, poz. 20.

⁷ Zob. np. G. Wolak, *Zakres uznaniowości sądu w sprawie o zadośćuczynienie za krzywdę*, Jurysta 2012, nr 7–8, s. 3–13.

ca – choć różnie jest to oceniane w doktrynie⁸ – przewidział jednak wyjątki od zasady niedziedziczności roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę⁹. Roszczenie o zadośćuczynienie przechodzi na spadkobierców, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego (art. 445 § 3 k.c.¹⁰). Przedmiotem dziedziczenia nie jest w takiej sytuacji samo prawo do zadośćuczynienia, lecz konkretne roszczenie o kwotę objętą uznaniem lub dochodzoną w powództwie wytoczonym przez pokrzywdzonego¹¹. Konieczne jest zatem wniesienie powództwa o zasądzenie tytułem zadośćuczynienia określonej kwoty pieniężnej; nie wystarczy wytoczenie powództwa jedynie o ustalenie odpowiedzialności dłużnika za szkody, które mogą powstać w przyszłości¹².

Przepis art. 445 § 3 k.c. – ze względów systematycznych (dyrektywy wykładni systemowej) – znajduje zastosowanie do roszczeń przewidzianych w art. 445 § 1 i 2 k.c. oraz poprzez odwołanie zawarte w art. 448 k.c. także do roszczenia związanego z naruszeniem dóbr osobistych. W przepisie art. 446 k.c., w stosunku do roszczenia z jego § 4, brak natomiast odpowiednika art. 445 § 3 k.c. (tak samo rzecz się miała z art. 165, 166 k.z.). Przepis ten nie zawiera także odesłania czy to do bezpośredniego, czy też jedynie odpowiedniego stosowania do tego roszczenia art. 445 § 3 k.c. Daje do asumptu do wyciągania odmiennych wniosków co do tej kwestii, o czym będzie mowa nieco dalej.

---

⁸ Wprowadzenie wyjątku z art. 445 § 3 k.c. negatywnie oceniła J. Panowicz-Lipska (zob. tejsze *Majątkowa ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1975, s. 101). Jak stwierdza A. Śmieja (w:) *System Prawa Prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2009, s. 739, przyp. 1046, to jej sceptyczne stanowisko nie spotkało się jednak z szerszym poparciem doktryny. Jego przekonującą krytykę przeprowadził np. A. Szpunar (zob. tegoż *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową*, Bydgoszcz 1999, s. 193).

⁹ Co do *ratio legis* takiego rozwiązania prawnego zob. np.: A. Szpunar, *Przejęcie roszczenia z art. 446 § 3 k.c. na spadkobierców uprawnionego*, NP 1972, nr 1, s. 30 oraz *O przejściu na spadkobierców roszczeń z tytułu zadośćuczynienia*, Rejent 2002, nr 9, s. 15 i 19.

¹⁰ Podobne rozwiązanie przewidywał art. 165 § 3 k.z. Artykuł 165 k.z., będący odpowiednikiem art. 445 k.c., miał następujące brzmienie: *W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, pozbawienia życia, pozbawienia wolności lub obrazy czci, sąd może przyznać poszkodowanemu lub instytucji przezeń wskazanej stosowną sumę pieniężną, jako zadośćuczynienie za cierpienia fizyczne i krzywdę moralną (§ 1). Przepis powyższy stosuje się również w przypadkach, gdy kobietę albo małoletniego lub psychicznie upośledzonego mężczyznę skłoniono za pomocą podstępny, gwałtu, nadużycia stosunku zależności lub wyzyskania krytycznego położenia do poddania się czynowi nierządny (§ 2). Prawo do zadośćuczynienia przechodzi na spadkobierców, jeżeli zostało umownie lub prawomocnym wyrokiem przyznane za życia poszkodowanego, a w przypadku, przewidzianym w paragrafie pierwszym, także wtedy, gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego (§ 3).*

¹¹ Zob. wyrok SN z 25 marca 1975 r., II CR 53/75, Legalis; wyrok SN z 12 kwietnia 1972 r., II CR 57/72, OSNCP 1972, nr 10, poz. 183; wyrok SA w Poznaniu z 21 kwietnia 2010 r., I ACa 267/10, Legalis, a z poglądów doktryny np.: J.S. Piątowski, A. Kawalko, H. Witczak, (w:) *System prawa prywatnego*, t. 10, *Prawo spadkowe*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2009, s. 73; W. Borysiak, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Spadki*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2013, s. 64.

¹² Zob. A. Szpunar, *O przejściu na spadkobierców roszczeń z tytułu zadośćuczynienia*, Rejent 2002, nr 9, s. 22.

5. Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę związaną ze śmiercią osoby najbliższej

W myśl art. 446 § 4 k.c. Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. Jak była już o tym mowa, przepis ten został wprowadzony do kodeksu cywilnego z dniem 1 sierpnia 2008 r. ustawą z 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw¹³.

P. Sobolewski trafnie wywodzi, iż truizmem jest stwierdzenie, że śmierć osoby bliskiej, będąca skutkiem czynu niedozwolonego, jest jednym z najcięższych doświadczeń i powodować może dużo poważniejsze cierpienia niż szkoda na osobie. Celem art. 446 § 4 k.c. jest prawne potwierdzenie dopuszczalności przyznania zadośćuczynienia za tego rodzaju przeżycia¹⁴. W przeszłości taka możliwość wcale nie była taka oczywista.

Poprzez dodanie § 4 w art. 446 k.c. ustawodawca dokonał *expressis verbis* zmiany w dotychczasowym katalogu środków ochrony osób bliskich, pośrednio poszkodowanych czynem niedozwolonym, poprzez poszerzenie go o bezpośrednią możliwość przyznania zadośćuczynienia z tytułu śmierci poszkodowanego najbliższym członkom rodziny zmarłego. Przepis ten stanowi przy tym spełnienie od dawna formułowanych w piśmiennictwie postulatów, wskazujących na potrzebę ochrony osób poszkodowanych w wypadku śmierci osoby bliskiej. Na potrzebę zmiany w tym kierunku wskazywał także Rzecznik Praw Obywatelskich, a odpowiednią regulację przygotowała Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego, przyjmując, że prawo do zadośćuczynienia powinno być dodatkowym roszczeniem obok możliwości żądania odszkodowania, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c.¹⁵

M. Safjan nie bez racji zauważa, że w piśmiennictwie toczy się dyskusja dotycząca znaczenia tego przepisu, związana przede wszystkim z pytaniem o to, czy może być on interpretowany jako jednoznaczne potwierdzenie przez ustawodawcę możliwości, która mogła być wcześniej wyinterpretowana na podstawie dotychczasowych konstrukcji prawnych, czy też chodziło o rzeczywistą zmianę prawa, która wprowadziła nowy środek ochronny, wcześniej w systemie nieistniejący¹⁶. W tym miejscu, moim zdaniem, należy – za większością doktryny i Sądem Najwyższym – zdecydowanie opowiedzieć się za pierwszą z tych możliwości.

¹³ Dz. U. Nr 116, poz. 731.

¹⁴ Zob. P. Sobolewski, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, *Zobowiązania*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2012, s. 699.

¹⁵ Zob. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 268.

¹⁶ Zob. M. Safjan, (w:) *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz do art. 1–449*¹⁰, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2013, s. 1310 oraz B. Lackoroński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę wynikłe ze śmierci najbliższego członka rodziny na podstawie art. 446 § 4 k.c.*, cz. 1, *Palestra* 2009, nr 7–8, s. 19–28, cz. 2, *Palestra* 2009, nr 9–10, s. 36–47; K. Bączyk-Rozwadowska, *Roszczenia odszkodowawcze rodzin poszkodowanych pacjentów po nowelizacji k.c. (art. 446 § 4)*, *PiM* 2010, nr 2, s. 25 i n.

Dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych potwierdzało, że śmierć poszkodowanego stanowi z reguły dla najbliższych członków rodziny naruszenie ich dóbr osobistych, chronionych również za pośrednictwem art. 448 k.c.¹⁷ Śmierć osoby bliskiej powoduje cierpienie wywołane naruszeniem więzi emocjonalnej i poczucia bliskości, a wartości te uznawane są za dobra osobiste chronione art. 448 k.c. Tym samym uznawano, że najbliższemu członkowi rodziny zmarłego przysługuje na podstawie art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu, który miał miejsce przed dniem 3 sierpnia 2008 r., tj. dniem wejścia w życie art. 446 § 4 k.c.

Dlatego należy przychylić się do poglądu doktryny, że nowa regulacja kodeksowa z art. 446 § 4 k.c. nie stanowi całkowitego *novum* w porównaniu ze środkami, którymi dysponowały osoby pośrednio poszkodowane należące do kręgu osób najbliższych na tle dotychczasowych przepisów k.c., lecz jest instrumentem znacznie ułatwiającym, w porównaniu do stanu sprzed nowelizacji art. 446 k.c., dochodzenie roszczeń z tytułu zadośćuczynienia pieniężnego w przypadku śmierci osoby bliskiej¹⁸. W obecnym stanie prawnym, w celu podniesienia roszczenia z art. 446 § 4 k.c. nie ma potrzeby przeprowadzania odrębnego dowodu co do istnienia adekwatnego związku przyczynowego między zaistniałą krzywdą a zdarzeniem będącym źródłem szkody, tj. śmiercią poszkodowanego¹⁹.

Przepis art. 446 § 4 k.c. ma zastosowanie do roszczeń osób będących członkami najbliższej rodziny zmarłego także wtedy, gdy śmierć poszkodowanego, która nastąpiła w czasie obowiązywania tego przepisu, była następstwem zdarzenia sprzed jego wejścia w życie. Zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę na podstawie art. 448 w zw. z art. 24 § 1 k.c. przysługuje bowiem najbliższemu członkowi rodziny zmarłego, a wprowadzenie art. 446 § 4 k.c. doprowadziło jedynie do zmiany w sposobie realizacji roszczenia przez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania²⁰.

¹⁷ Zob. np. następujące orzeczenia i przywołane w nich dalsze wypowiedzi judykatury: wyrok SA w Warszawie z 13 grudnia 2012 r., I ACa 1018/12; wyrok SA w Krakowie z 6 września 2012 r., I ACa 739/12; wyrok SA w Łodzi z 12 lipca 2012 r., I ACa 481/12; wyrok SN z 11 lipca 2012 r., II CSK 677/11; wyrok SA we Wrocławiu z 11 maja 2012 r., I ACa 430/12; wyrok SA we Wrocławiu z 27 kwietnia 2012 r., I ACa 281/12; wyroki SN z 25 maja 2011 r., II CSK 537/10 i z 11 maja 2011 r., I CSK 621/10 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 7 lipca 2009 r., II AKa 44/09; wyrok SA w Gdańsku z 14 grudnia 2007 r., I ACA 1137/07, POSAG 2008, nr 1, poz. 50; wyrok SN z 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, OSNC 2010, nr C, poz. 91; uchwała SN z 22 października 2010 r., III CZP 76/10, OSNC 2011, nr B, poz. 42; wyrok SN z 11 maja 2011 r., I CSK 621/10, Legalis.

¹⁸ Tak słusznie M. Safjan, (w:) *Kodeks...*, op. cit., s. 1311. Zob. też M. Orlicki, *O możliwości dochodzenia roszczeń o zadośćuczynienie za śmierć najbliższego członka rodziny zmarłego przed dniem 3 sierpnia 2008 r.*, Prawo Asekuracyjne 2013, nr 4.

¹⁹ Zob. B. Lackoroński, *Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdy wynikłe ze śmierci najbliższego członka rodziny na podstawie art. 446 § 4 k.c., cz. 2*, Palestra 2009, nr 9–10, s. 36 i n.

²⁰ Tak SN w wyrokach z 11 maja 2011 r., I CSK 621/10, Legalis oraz z 5 października 2011 r., IV CSK 10/11, Biul. SN 2012, nr 1, s. 9.

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego

Krąg osób uprawnionych do zadośćuczynienia jest taki sam jak w przypadku odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. Można więc przyjąć, że przesłanki do zasądzenia zadośćuczynienia będą występowały w większości przypadków, gdy sąd uzna za zasadne żądanie odszkodowania na podstawie art. 446 § 3. Nie oznacza to jednak powiązania tych roszczeń. Przeciwnie, są to roszczenia niezależne²¹.

6. Zadośćuczynienie dla najbliższych członków rodziny zmarłego według art. 166 k.z.

Poprzez wprowadzenie do kodeksu cywilnego regulacji prawnej zawartej w art. 446 § 4 przywrócono w prawie cywilnym instytucję prawną znaną kodeksowi zobowiązań z 1933 r. Artykuł 166 k.z. stanowił wszak, że „w razie śmierci poszkodowanego wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego lub instytucji przez nich wskazanej, stosowną sumę pieniężną, jako zadośćuczynienie za doznaną przez nich krzywdę moralną”. W kontekście przedmiotu rozważań warto kilka uwag poświęcić stosowaniu tego przepisu w praktyce.

Przepis art. 166 k.z. został przyjęty w prawie polskim za wzorem prawa szwajcarskiego oraz orzecznictwa francuskiego i dawał podstawę prawną do zasądzenia zadośćuczynienia pieniężnego z powodu krzywdy, polegającej wyłącznie na cierpieniach psychicznych, wywołanych utratą osoby bliskiej. Taki zakres zastosowania instytucji zadośćuczynienia z art. 166 k.z. uległ zmianie po 1950 r., i to głównie pod wpływem judykatury Sądu Najwyższego.

W uchwale składu siedmiu sędziów SN z 15 grudnia 1951 r., C. 15/51²², zadośćuczynienie za krzywdę moralną na rzecz członków rodziny zmarłego zostało uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, budziło bowiem zastrzeżenia kompensowanie bólu drogą korzyści pieniężnych. Zadośćuczynienie mogło być tym osobom przyznane tylko wtedy, gdy z krzywdą moralną łączyła się szkoda majątkowa, która nie podlegała uwzględnieniu według innych przepisów, zwłaszcza dotyczących renty (art. 162 k.z.). W rezultacie szkoda taka miała decydować o wysokości zadośćuczynienia, a to oznaczało, że na podstawie art. 166 k.z. mogło być w istocie zasądzone „odszkodowanie za szkodę majątkową pod formą zadośćuczynienia”²³. Dokonana przez Sąd Najwyższy wykładnia spotkała się – moim zdaniem zasadnie – z krytyką jako już *prima facie* widoczne działanie *contra legem*, o skutkach polegających na faktycznym uchyleniu art. 166 k.z. Podnoszono przy tym, że nie mogło tego usprawiedliwiać słuszne skądinąd dążenie do zapewnienia najbliższym członkom rodziny zmarłego szerszej ochrony interesów majątkowych, której nie można zrealizo-

²¹ Tak słusznie G. Bieniek, (w:) *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1, Warszawa 2011, s. 685.

²² LexPolonica nr 365903, OSN 1953, nr I, poz. 3.

²³ Tak Z. Radwański, *Zadośćuczynienie pieniężne za szkodę niemajątkową*, Poznań 1956, s. 180.

wać przy ustalaniu renty odszkodowawczej²⁴. Stanowisko wyrażone przez SN w uchwale składu siedmiu sędziów z 15 grudnia 1951 r. było również postrzegane w doktrynie jako przejaw dość powszechnego na początku lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku nieprzychylnego nastawienia do wszystkich form zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę²⁵. Miało ono przy tym również oparcie w poglądach kwestionujących właśnie zasadność zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę w razie śmierci osoby bliskiej (reprezentowanych także w innych systemach prawnych, np. w prawie niemieckim, austriackim), a to z powodu ujemnej oceny sytuacji, w której śmierć osoby bliskiej staje się źródłem korzyści majątkowych.

Mniej rygorystyczne stanowisko co do przesłanek zadośćuczynienia z art. 166 k.z. zajął SN w uchwale całej Izby Cywilnej z 29 stycznia 1957 r., I CO 37/56²⁶ uznając, że krzywda uzasadniająca przyznanie zadośćuczynienia nie mogła polegać wyłącznie na cierpieniu z powodu utraty osoby najbliższej, lecz musiała łączyć się z pogorszeniem sytuacji życiowej uprawnionego. Takie ujęcie podstawy do zasądzenia zadośćuczynienia oznaczało, że uwzględnieniu podlegają elementy majątkowe, podobnie jak na gruncie uchwały z 1951 r., a także – w odróżnieniu od niej – elementy natury niemajątkowej (krzywda), z pominięciem jednak bólu po śmierci bliskiej osoby, którego kompensowanie przez zapłatę sumy pieniężnej uznano już w uchwale z 1957 r. za moralnie niewłaściwe.

7. Regulacja art. 446 k.c. oraz jej zmiany

Główne kierunki dokonanej przez Sąd Najwyższy wykładni art. 166 k.z. odegrały istotną rolę przy kształtowaniu brzmienia art. 446 § 3 k.c. Z utrwalonej już linii orzecznictwa została przejęta idea wynagradzania w razie śmierci osoby bliskiej różnych uszczerbków majątkowych, które nie mogły znaleźć wyrównania zwłaszcza w świadczeniach rentowych. W celu wyrażenia koncepcji uzupełnienia przepisów o rencie w art. 446 § 3 posłużono się zwrotem o możliwości przyznania przez sąd najbliższym członkom rodziny zmarłego „*ponadto stosownego odszkodowania*”, nawiązując w ten sposób do poprzedzających przepisów o rencie, przy czym nazwa świadczenia – odszkodowanie – daje do zrozumienia, że naprawieniu podlega szkoda majątkowa. W ujęciu art. 446 § 3 jest to szkoda polegająca na znacznym pogorszeniu sytuacji życiowej tych osób, wynikłym wskutek śmierci osoby im bliskiej. Nie ulega wątpliwości, że wspomniane odszkodowanie może być przyznane najbliższym członkom rodziny oprócz renty przysługującej na podstawie art. 446 § 2 k.c., a także gdy brak przesłanek do jej zasądzenia²⁷.

²⁴ Tak Z. Radwański, op. cit., s. 180; A. Szpunar, *Wynagrodzenie szkody wynikłej wskutek śmierci osoby bliskiej*, Bydgoszcz 2000, s. 140.

²⁵ Zob. A. Szpunar, op. cit., Bydgoszcz 2000, s. 139.

²⁶ LexPolonica nr 358071, OSN 1959, nr I, poz. 3 z glosą krytyczną Z. Radwańskiego, NP 1957, nr 12, s. 135.

²⁷ Zob. G. Bieniek, (w:) *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1, Warszawa 2011.

W trakcie prac nad nowelizacją art. 446 zdecydowanie odrzucono rozwiązanie, które polegałoby na zastąpieniu odszkodowania, o którym mowa w art. 446 § 3, zadośćuczynieniem, chociażby dlatego, że prowadziłoby to do pozbawienia najbliższych członków rodziny tej ochrony, której wprowadzenie (w drodze wykładni art. 166 k.z., a następnie wyraźnie w kodeksie cywilnym) oceniane było w piśmiennictwie pozytywnie. Obecnie przepis art. 446 k.c. nie tylko bowiem umożliwia przyznanie zadośćuczynienia oprócz odszkodowania, ale nie obwarowuje przyznania zadośćuczynienia zastrzeżeniem wystąpienia szczególnych okoliczności, które wskazują, że przyznanie zadośćuczynienia odpowiada względom słuszności. Takie zastrzeżenia zgłoszono w projekcie, ostatecznie jednak zostały odrzucone²⁸.

Postulowanej od lat w doktrynie potrzeby wzbogacenia środków ochrony najbliższych członków rodziny zmarłego dowodziła praktyka sądów, które coraz częściej brały pod uwagę przy zasądzeniu odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. podobne przesłanki jak przy zadośćuczynieniu za krzywdę²⁹.

8. Poglądy doktryny i judykatury dotyczące dziedziczości roszczenia z art. 446 § 4 k.c.

Pogląd o wyłączeniu dziedziczenia roszczenia o zadośćuczynieniu z art. 446 § 4 k.c. został wyrażony w literaturze przedmiotu przez: A. Olejniczaka, A. Śmieję, A. Rzetecką-Gil oraz J. Ciszewskiego i J. Knabe³⁰.

A. Olejniczak podnosi, że znowelizowany art. 448 k.c. rozstrzyga kwestię dziedziczenia roszczeń w przepisie tym uregulowanych przez powołanie się na art. 445 § 3 k.c. W ten sposób została określona zarówno jednolita zasada

²⁸ Zob. G. Bieniek, op. cit., s. 684.

²⁹ Na przykład, w wyroku z 30 czerwca 2004 r., IV CK 445/03, niepubl., Sąd Najwyższy stwierdził, że: „znaczące pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., obejmuje niekorzystne zmiany bezpośrednio w sytuacji materialnej najbliższych członków rodziny zmarłego (niewyczerpujące hipotezy art. 446 § 2 k.c.), jak też zmiany w sferze dóbr niematerialnych, które rzutują na ich sytuację materialną. Sam ból, poczucie osamotnienia, krzywdy i zawiedzionych nadziei po śmierci dziecka nie stanowią podstawy do żądania odszkodowania. Jeśli jednak te negatywne emocje wywołały chorobę, osłabienie aktywności życiowej i motywacji do przezwyciężania trudności dnia codziennego, to bez szczegółowego dociekania konkretnych zdarzeń lub stopnia ich prawdopodobieństwa, można na zasadzie domniemania faktycznego (art. 231 k.p.c.) przyjąć, że pogorszyły one dotychczasową sytuację życiową osoby z najbliższego kręgu rodziny zmarłego”. W wyroku z 15 października 2002 r., II CKN 985/00, niepubl., Sąd Najwyższy uznał, że „śmierć małoletniego dziecka może – w rozumieniu art. 446 § 3 k.c. – stanowić przyczynę znacznego pogorszenia sytuacji życiowej jego rodziców, nie tylko wtedy, gdy wywołała aktualny uszczerbek materialny, ale także wówczas, jeżeli ich cierpienia psychiczne osłabiły aktywność życiową, powodując utratę możliwości polepszenia warunków życia w przyszłości lub konieczność niekorzystnego ograniczenia planów życiowych”. W wyroku z 9 marca 2007 r., V CSK 459/06, niepubl., Sąd Najwyższy wskazał, że „przez pojęcie znacznego pogorszenia sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c., należy rozumieć nie tylko pogorszenie się sytuacji materialnej osoby bliskiej zmarłego poszkodowanego, lecz także pogorszenie się sytuacji takiej osoby w zakresie pozaekonomicznym”.

³⁰ Zob. A. Olejniczak, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3., *Zobowiązania – część ogólna*, pod red. A. Kidyby, Lex/el/2010 oraz (w:) Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 269; *Zobowiązania*, A. Rzetecka-Gil, *Komentarz do art. 446 Kodeksu cywilnego*, LEX/el 2011; J. Ciszewski, J. Knabe, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. J. Ciszewskiego, Warszawa 2013, s. 1542.

dziedziczenia roszczeń o zadośćuczynienie pieniężne, jak i o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany przez poszkodowanego cel społeczny. W myśl tej zasady wspomniane roszczenia przechodzą na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostały uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia pokrzywdzonego. Tymczasem przepis art. 446 § 4 k.c. nie zawiera postanowień w kwestii dziedziczenia określonego w nim roszczenia o zadośćuczynienie. Zważywszy na sposób regulacji w innych przepisach tego problemu należy sądzić, że ustawodawca w tym przypadku nie przewiduje możliwości dochodzenia roszczenia przez spadkobierców osoby najbliższej³¹. Ponadto zdaniem tego autora, zważywszy na bardzo osobisty charakter tego roszczenia, należy przyjąć, że nie może być ono dochodzone przez spadkobiercę uprawnionego. Jako ściśle związane z osobą uprawnioną do zadośćuczynienia, roszczenie nie wchodzi do spadku i nie podlega dziedziczeniu (art. 922 § 2 k.c.)³².

Także A. Śmieja uważa, że nie powinno ulegać wątpliwości, iż nie przechodzi na spadkobierców roszczenie o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. przysługujące najbliższym członkom rodziny poszkodowanego, który zmarł. Roszczenie takie z natury swej jest ściśle związane z osobą tego, kto doznał szkody niemajątkowej i stąd – co do zasady – nie powinno wchodzić w skład spadku (art. 922 § 2 k.c.). Aby stało się inaczej, musi zatem zaistnieć przepis szczególny, który wprowadza od tej zasady wyjątek. Gdy chodzi o roszczenia z art. 445 i 448 k.c., wyjątek taki przewiduje art. 445 § 3 k.c. W przypadku roszczenia z art. 446 § 4 k.c. takiego wyjątkowego postanowienia kodeksowego brak, co zresztą – jak można sądzić – nie jest dziełem przypadku. Dlatego z chwilą śmierci uprawnionego członka najbliższej rodziny poszkodowanego musi ono wygasnąć³³.

A. Rzetecka-Gil jest zdania, że art. 446 § 4 k.c. nie zawiera postanowień dotyczących dziedziczenia roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę dla najbliższych członków rodziny zmarłego. Wobec tego uznać należy, że nie może być ono dochodzone przez spadkobiercę uprawnionego, nie wchodzi do spadku i nie podlega dziedziczeniu³⁴. Powołuje się na pogląd wyrażony przez Z. Radwańskiego i A. Olejniczaka.

J. Ciszewski i J. Knabe stoją na stanowisku, że roszczenie o zadośćuczynienie za doznaną krzywdę (art. 445 § 1 oraz art. 448 k.c.), jako ściśle związane z osobą zmarłego, podlega dziedziczeniu jedynie wtedy, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia poszkodowanego (art. 445 § 3 oraz art. 448 w zw. z art. 445 § 3 k.c.). W literaturze podnosi się, iż reguła ta nie znajduje analogicznego zastosowania do roszczenia z art. 446 § 4, w związku z czym wygasa ono zawsze z chwilą śmierci spadkodawcy. Powyższe

³¹ Zob. A. Olejniczak, (w:) Z. Radwański, A. Olejniczak, op. cit., s. 269.

³² Zob. A. Olejniczak, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Zobowiązania – część ogólna*, pod red. A. Kidyby, Lex el/2010.

³³ Zob. A. Śmieja, (w:) *System...*, op. cit., s. 739.

³⁴ Zob. A. Olejniczak, (w:) *Kodeks...* oraz (w:) Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania...*, s. 269.

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego

ograniczenia nie dotyczą wierzytelności wymagalnych w chwili śmierci spadkodawcy (np. zasądzonych prawomocnym wyrokiem)³⁵.

Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 13 lipca 1964 r., I CR 370/63³⁶, które jednak zapadło jeszcze na gruncie art. 166 k.z. i w innych warunkach społeczno-gospodarczych, wyraził zapatrywanie, że „prawo do żądania zadośćuczynienia za krzywdę moralną w razie śmierci poszkodowanego (art. 166 k.z.) ma charakter osobisty i jako takie nie należy do spadku po osobie uprawnionej do domagania się odpowiedniego wynagrodzenia. Na rzecz spadkobierców uprawnionego nie można zasądzić zadośćuczynienia nawet wtedy, gdy powództwo zostało wytoczone za jego życia”.

Innego zdania jest w doktrynie G. Karaszewski, który uważa, że art. 446 § 4 k.c. w odróżnieniu od art. 448 k.c. nie odsyła do art. 445 § 3 k.c., co może być źródłem wątpliwości co do dziedziczenia roszczenia o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c., a mianowicie może stać się podstawą twierdzenia o niedziedziczności takiego roszczenia. Zdaniem tego autora należy jednak stanąć na stanowisku, że wierzytelność o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. przechodzi na spadkobierców według reguł przewidzianych w art. 445 § 3 k.c., gdyż nie ma jakichkolwiek podstaw, aby w omawianym wypadku faworyzować osobę odpowiedzialną za szkodę w razie śmierci uprawnionego do zadośćuczynienia³⁷.

9. Argumenty na rzecz dziedziczności roszczenia o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c.

1. Przyjęcie, że roszczenie o zadośćuczynienie za krzywdę dla najbliższych członków rodziny zmarłego nie wchodzi do spadku po nim z uwagi na swój osobisty charakter, mimo przyjęcia przez ustawodawcę dziedziczności roszczenia o zadośćuczynienie opartego na art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c., tak samo jak i roszczenia o zadośćuczynienie z art. 445 k.c. – naruszałoby zasadę równości wszystkich obywateli wobec prawa i oznaczałoby nieuprawnione traktowanie w różny sposób osób pozostających w tej samej bądź bardzo zbliżonej sytuacji, naruszałoby zasadę demokratycznego państwa prawnego, a ponadto ograniczało prawo do dziedziczenia. Taki pogląd pozostawałby w opozycji z art. 2, art. 32 ust.1 i art. 64 ust.1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Moim zdaniem, sposób pokrzywdzenia, tj. pośredni – w przypadku zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c.; bezpośredni – w przypadku pozostałych trzech zadośćuczynień z art. 445, 448 k.c. – nie może stanowić argumentu na rzecz tezy, że w tym pierwszym przypadku nie ma zastosowania zasada, iż zadośćuczynienie może być dochodzone przez spadkobierców, jeżeli zostało uznane na piśmie, albo powództwo o nie wytoczono za życia poszkodowanego.

³⁵ Zob. J. Ciszewski, J. Knabe, (w:) *Kodeks...*, s. 1542.

³⁶ LexPolonica nr 311872, OSPiKA 1965, nr 9, poz. 198.

³⁷ Zob. G. Karaszewski, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. J. Ciszewskiego, Warszawa 2013, s. 760.

2. Zasadne jest przyjęcie, że roszczenie o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. przechodzi na spadkobierców według reguł przewidzianych w art. 445 § 3 k.c., gdyż nie ma jakichkolwiek podstaw, aby w omawianym przypadku faworyzować osobę odpowiedzialną za szkodę w razie śmierci uprawnionego do zadośćuczynienia. Nie przekonuje argument odnoszący się do tego, że bardzo osobisty charakter roszczenia z art. 446 § 4 k.c. wyłącza jego dochodzenie przez spadkobiercę uprawnionego. Krzywda z natury swej ma charakter osobisty, a mimo to ustawodawca w art. 445 § 3 k.c. zdecydował się dopuścić, pod pewnymi warunkami, dziedziczność tego roszczenia. Fakt, że krzywda z art. 446 § 4 k.c. ma mieć charakter „bardzo osobisty” (pomijając trudności w ocenie, która krzywda jest mniej, a która bardziej osobista) nie uzasadnia „nieobjęcia” jej dyspozycją art. 445 § 3 k.c.

3. W judykaturze Sądu Najwyższego niejednokrotnie podkreślano, że:
- po pierwsze – art. 446 § 4 k.c. w relacji do art. 448 k.c. poszerzył możliwość uzyskania zadośćuczynienia. Zadośćuczynienie przyznawane na podstawie art. 446 § 4 k.c. obejmuje wszak różne aspekty krzywdy spowodowanej śmiercią osoby bliskiej. Nie wydaje się, aby nie uwzględniało ono jako przedmiotu ochrony także naruszonej z tego powodu więzi rodzinnej i jego celem nie było wynagrodzenie krzywdy związanej ze zmianą sytuacji członków rodziny zmarłego, skoro pogorszenie ich sytuacji życiowej, mające aspekt majątkowy, podlega uwzględnieniu przy dochodzeniu innego roszczenia (odszkodowania na podstawie art. 446 § 3 k.c.);
  - po drugie – przepis art. 446 § 4 k.c. niewątpliwie ma za cel ułatwić dochodzenie roszczenia o zadośćuczynienie. Wynika to stąd, że przepis ten, u którego podstaw wprowadzenia do kodeksu cywilnego legła konieczność zwiększenia ochrony ofiar zdarzeń kryminalnych, zezwala obecnie na uzyskanie zadośćuczynienia od osoby odpowiedzialnej za śmierć osoby bliskiej bez potrzeby wykazywania jakichkolwiek dodatkowych przesłanek, poza wymienionymi w tym przepisie;
  - po trzecie – wprowadzenie do systemu prawnego art. 446 § 4 k.c. nie stanowi o powstaniu roszczeń o zadośćuczynienie w przypadku śmierci osób bliskich dopiero od momentu jego wejścia w życie. Przed nowelizacją art. 446 k.c. podstaw roszczenia o zadośćuczynienie w związku ze śmiercią osoby bliskiej dość powszechnie upatrywano w art. 448 k.c. w zw. z art. 23 i 24 k.c., akcentując, iż stanowi to naruszenie dobra osobistego w postaci więzi rodzinnej. Dopuszczano przy tym dochodzenie roszczenia z art. 448 k.c. niezależnie od odszkodowania zasądzonego na podstawie art. 446 § 1, 2 i 3 k.c.;
  - po czwarte – wprowadzenie art. 446 § 4 k.c. doprowadziło jedynie do zmiany w sposobie realizacji roszczenia przez skonkretyzowanie osób uprawnionych do jego dochodzenia oraz przesłanek jego stosowania;
  - po piąte – ustalenie wysokości zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. winno nastąpić według kryteriów branych pod uwagę przy zasądzaniu zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych (art. 23 i art. 24 w zw. z art. 448

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego

k.c.), z uwzględnieniem jednak ciężaru gatunkowego naruszonego dobra³⁸.

Skoro zaś tak, to konsekwentnie uznać należy, że natura prawna roszczenia o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. jest tak bardzo zbliżona do natury roszczeń o zadośćuczynienie z art. 445, 448 k.c., że uprawnione jest potraktowanie ich tak samo, jeżeli idzie o możliwość ich dochodzenia przez spadkobierców poszkodowanego (zgodnie z zasadą *ubi eadem legis ratio ibi eadem legis dispositio*). To, że Sąd Najwyższy w wyroku z 28 kwietnia 2010 r., III CSK 143/09³⁹, opowiedział się za niedopuszczalnością analogii przepisów o zadośćuczynieniu pieniężnym do dziedziczenia prawa do zachowku, wyrażając w tezie tego orzeczenia pogląd o tym, że art. 445 § 3 k.c. nie może być stosowany w drodze analogii do roszczenia z tytułu zachowku (art. 1002 k.c.), nie może być podstawą tezy o wyłączeniu stosowania art. 445 § 3 k.c. do roszczenia o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. Jest wprost przeciwnie. W uzasadnieniu tego wyroku SN jednoznacznie i przekonująco wskazał bowiem, że całkowicie odmienny jest zarówno cel, jak i przedmiot regulacji zawartych w art. 445 § 3 i art. 1002 k.c.; obydwie roszczenia mają różny charakter i cel prawny, jak też nie można przypisać im wspólnego lub tylko zbieżnego podłoża aksjologicznego. Roszczenie o zadośćuczynienie jest roszczeniem osobistym, ściśle związanym z osobą uprawnionego, a jego realizacja zmierza do kompensaty uszczerbku poniesionego przez poszkodowanego w sferze niematerialnej, w związku z wyrządzoną mu krzywdą. Celem art. 445 § 3 k.c. było zatem wprowadzenie – jako odstępstwa od zasady określonej w art. 922 § 2 k.c. – dziedziczności tego roszczenia na ściśle określonych warunkach. Ustawodawca przyjął, że na skutek uznania roszczenia (wytoczenia powództwa) jego treść zostaje skonkretyzowana przez samego poszkodowanego w takim stopniu, że – odrywając się od jego osoby – może stać się przedmiotem spadkobrania. Istotny jest w tym wypadku także motyw niezwalniania sprawcy szkody z odpowiedzialności tylko dlatego, że poszkodowany zmarł. Roszczenie o zachowek ma odmienny charakter. Jest roszczeniem majątkowym, pozbawionym pierwiastka osobowego, mającym na celu realizację interesów rodzinnych, zgodnie z pierwotnymi ideami prawa spadkowego oraz instytucji zachowku, chroniącej bezpośrednich spadkobierców ustawowych przed pokrzywdzeniem ze strony spadkodawcy. Wysokość tego roszczenia nie zależy od walorów podmiotowych uprawnionego i zobowiązanego ani od jakichkolwiek wartościowań po ich stronie. Przepis art. 1002 k.c. ogranicza dziedziczność tego roszczenia do najbliższych członków rodziny uprawnionego, będących zarazem uprawnionymi do zachowku po pierwszym spadkodawcy; jego treść jest jednoznaczna, a cel jasno określony, zatem o tożsamości aksjologicznej z roszczeniem o zadośćuczynienie nie może być mowy⁴⁰.

³⁸ Zob. wyrok SA w Łodzi z 14 kwietnia 2010 r., I ACA 178/10, niepubl.

³⁹ OSNC 2010, nr 11, poz. 154, z aprobowaną glosą P. Książaka, Palestra 2011, nr 7–8, s. 123 i n.

⁴⁰ SN wskazał w tym zakresie na uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów z 16 marca 1970 r. – zasady prawnej – III CZP 112/69, OSNCP 1971, nr 1, poz. 1.

Tymczasem o takiej tożsamości aksjologicznej, tożsamości celu, można i należy mówić w przypadku roszczeń o zadośćuczynienie z art. 445 i 448 k.c. oraz roszczenia o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. Dlatego należy przyjąć, że na gruncie obecnie obowiązujących przepisów kodeksu cywilnego nie ma żadnych jurydycznych argumentów do tego, aby w omawianym aspekcie inaczej traktować podobne roszczenia, z których jedno oparte jest na krzywdzie wywołanej uszkodzeniem ciała lub spowodowaniem rozstroju zdrowia, bezprawnej ingerencji w sferę wolności seksualnej czy naruszeniu innego dobra osobistego, a drugie ma u podstaw krzywdę (a zatem także zespół negatywnych przeżyć) związanych ze stratą osoby bliskiej.

Z uwagi na podobny charakter prawny roszczeń o zadośćuczynienie, nie wydaje się, by brak w art. 446 k.c. odwołania do art. 445 § 3 k.c., bądź odrębnej regulacji dopuszczającej dziedziczność roszczenia art. 446 § 4 k.c., był wynikiem celowego zabiegu ustawodawcy. Odmienne stanowisko byłoby trudne do pogodzenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego, wyrażoną w art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a ponadto z zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji). Żadne dodatkowe względy nie przemawiają również za traktowaniem daty powstania tego roszczenia jako kryterium przesądzającego o jego dziedziczności. W każdym razie za odmiennym potraktowaniem roszczenia z art. 446 § 4 k.c. nie przemawiają żadne argumenty, które odwoływałyby się do samej istoty (natury prawnej) roszczenia.

Należy się zgodzić z częścią doktryny i judykatury⁴¹ co do tego, że wprowadzenie art. 446 § 4 k.c. nie powinno być rozumiane w ten sposób, że w dotychczasowym stanie prawnym art. 448 k.c. nie mógł stanowić podstawy przyznania zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej. Takie stwierdzenie oznaczałoby, że sama chwila, w której zaszło zdarzenie będące źródłem szkody, decydująca – zgodnie z wyborem ustawodawcy – o możliwości zastosowania art. 446 § 4, rozstrzygałaby definitywnie o istnieniu lub braku istnienia uprawnienia do uzyskania zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną śmiercią osoby bliskiej, bez względu na rodzaj tej krzywdy. Prowadziłoby to do radykalnego zróżnicowania sytuacji osób, które doznały krzywdy o podobnym charakterze, nawet w krótkich odstępach czasu, co byłoby trudne do zaakceptowania⁴².

---

⁴¹ Zob. G. Bieniek, *Komentarz...*, s. 685; wyrok SN z 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, OSNC 2010, nr C, poz. 91; uchwała SN z 22 października 2010 r., III CZP 76/10, OSNC 2011, nr B, poz. 42. Możliwość dochodzenia przez bliskich zadośćuczynienia pieniężnego w związku ze zdarzeniami mającymi miejsce przed wejściem w życie art. 446 § 4 k.c. w doktrynie przyjęli także m.in.: M. Kowalski, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 23 września 2005 r.*, IACa 554/05, *Palestra* 2006, nr 9–10, s. 308–315; K. Pachnik, *Zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę (glosa – III CZP 76/10)*, *MoP* 2012, nr 13, s. 721–723; M. Warciński, *Glosa do uchwały SN z dnia 22 października 2010 r.*, III CZP 76/10 *Palestra* 2012, nr 1–2, s. 101–107; B. Lackoroński, *Glosa do uchwały SN z dnia 22 października 2010 r.*, III CZP 76/10, *OSP* 2011, nr 9, poz. 96.

⁴² Tak słusznie SN w wyroku z 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, *LexPolonica* nr 2371235, OSNC 2010, nr C, poz. 91.

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego

4. To prawda, że art. 445 § 3 k.c. stanowi wyjątek od zasady wyrażonej w art. 922 § 2 k.c., w myśl której wyłączone jest dziedziczenie praw ściśle związanych z osobą zmarłego (praw osobistych), przy czym analiza roszczenia z art. 446 § 4 k.c. nie pozostawia wątpliwości, iż należy ono do takiej właśnie kategorii. Z uwagi na tożsamość natury prawnej roszczeń o zadośćuczynienie nie można jednak uznać, że przyjęcie, iż art. 445 § 3 k.c. ma zastosowanie do roszczenia o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. było naruszeniem reguły wykładni przepisów prawnych wyrażonej łacińską paremią *exceptiones non sunt extendendae*. Inaczej należałoby uznać, że dokonana z dniem 3 sierpnia 2008 r. nowelizacja kodeksu cywilnego, polegająca na wprowadzeniu art. 446 § 4 k.c. bez jednoczesnego zastrzeżenia o treści, jak w art. 445 § 3 k.c., nie tylko znacząco pogarsza sytuację prawną spadkobierców uprawnionego, ale przede wszystkim prowadzi do odmiennej oceny prawnej tych samych stanów faktycznych. Roszczenie o zapłatę zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej powstałe przed wskazaną wyżej datą co do zasady nie podlegało bowiem dziedziczeniu, ale na mocy art. 448 k.c. w zw. z art. 445 § 3 k.c. przechodziło na spadkobierców, gdy zostało uznane na piśmie albo gdy powództwo wytoczono za życia poszkodowanego. Obowiązujące obecnie przepisy takiej możliwości nie przewidują, chyba że podstawę prawną roszczenia stanowi art. 448 k.c., co także obecnie nie jest wykluczone w orzecznictwie sądowym⁴³. Gdyby ustawodawca nie dostrzegł potrzeby dalszego uregulowania sytuacji prawnej osób, które utraciły swych bliskich w wyniku zdarzeń rodzących odpowiedzialność deliktową, nowelizacja art. 446 k.c. byłaby zbędna. Skoro jednak do niej doszło, należy uznać, że środki przewidziane w dotychczas obowiązujących przepisach nie były wystarczające do zapewnienia tym osobom właściwej ochrony prawnej.

5. W doktrynie M. Safjan⁴⁴ jest zdania, że art. 446 § 4 k.c., odmiennie niż w stanie dotychczasowym było to możliwe na gruncie art. 448 k.c., ogranicza krąg osób uprawnionych do podniesienia roszczenia z tytułu zadośćuczynienia pieniężnego do najbliższych członków rodziny poszkodowanego. Takie ujęcie nie może być jednak traktowane jako *lex specialis* w stosunku do art. 448 k.c., zważywszy na tezę o znaczeniu mechanizmu przyjętego w art. 446 § 4 k.c. przede wszystkim jako ułatwiającego realizację roszczeń z tytułu zadośćuczynienia. Zdaniem tego autora należy więc uznać, że osoby nienależące do kręgu najbliższych członków rodziny poszkodowanego mogą nadal korzystać z ochrony przewidzianej w art. 448 k.c. przy zachowaniu przesłanek przewidzianych w tym przepisie, a więc przede wszystkim przy udowodnieniu istnienia adekwatnego związku przyczynowego między utratą osoby bliskiej a zdarzeniem rodzącym odpowiedzialność.

Byłoby niedorzeczne i nieracjonalne przyjęcie, że do roszczenia o zadośćuczynienie przysługującego osobom nienależącym do kręgu najbliższych członków rodziny poszkodowanego art. 445 § 3 k.c. miałby zastosowanie

⁴³ Zob. wyrok SA w Warszawie z 13 grudnia 2012 r., I ACa 1018/12.

⁴⁴ Zob. M. Safjan, op. cit., s. 1311.

(art. 448 zd. 2 k.c.). Przepis ten nie miałby natomiast zastosowania do takiego roszczenia przysługującego osobom będącym najbliższą rodziną poszkodowanego. Mając na względzie postulat racjonalności działania ustawodawcy przyjmując należy, że pożądana jednolitość w zakresie zasady odnoszącej się do dziedziczenia roszczeń o zadośćuczynienie pieniężne może zostać przez niego zrealizowana tylko poprzez przyjęcie poglądu zaprezentowanego przez Sąd Najwyższy w tezie uchwały w sprawie III CZP 74/13. W myśl tej zasady uregulowane w kodeksie cywilnym (art. 445, 446, 448 k.c.) roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę przechodzą na spadkobierców tylko wtedy, gdy zostały uznane na piśmie albo gdy powództwo zostało wytoczone za życia pokrzywdzonego.

6. Ze względu na brak do 1996 r. wyraźnej regulacji odnośnie do dziedziczności roszczenia z art. 448 k.c. w doktrynie prezentowano pogląd, że w tym przedmiocie art. 445 § 3 k.c. stosuje się *per analogiam*⁴⁵. Część doktryny opowiadała się za niedziedzicznością tego roszczenia⁴⁶. Wątpliwości te zostały usunięte przez samego ustawodawcę poprzez dodanie w art. 448 k.c. ostatniego zdania w brzmieniu: „Przepis art. 445 § 3 k.c. stosuje się”⁴⁷. Stąd też postulować należy, moim zdaniem, by przy okazji kolejnej nowelizacji kodeksu cywilnego tożsamy zapis znalazł się także w treści art. 446 § 4 k.c., tak aby i w tym zakresie rozwiane zostały wątpliwości niemałej części doktryny.

7. Wreszcie dodatkowym, choć już o mniejszej sile oddziaływania, argumentem na rzecz tezy, że do roszczenia o zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c. ma zastosowanie art. 445 § 3 k.c. jest ten, iż nierzadko – w odniesieniu do roszczeń powstałych przed 3 sierpnia 2008 r. – stosowana była w judykaturze szeroka wykładnia art. 446 § 3 k.c., obejmująca zakresem obowiązku odszkodowawczego także naprawienie szkody pozaekonomicznej⁴⁸. Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 października 1970 r., III PZP 22/70⁴⁹ uznał, że roszczenie z art. 446 § 3 k.c. jest roszczeniem odszkodowawczym o charakterze majątkowym i stąd podlega dziedziczeniu na zasadach ogólnych, i to niezależ-

⁴⁵ Zob. J. Gwiazdomorski, *Prawo spadkowe*, Warszawa 1972, s. 31; A. Szpunar, *Ochrona dóbr osobistych*, Warszawa 1979, s. 214.

⁴⁶ Zob. Z. Radwański, *Roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na rzecz PCK w razie umyślnego naruszenia dóbr osobistych*, RPEiS 1968, nr 3, s. 168; J. Panowicz-Lipska, *Majątkowa...*, s. 149.

⁴⁷ Zob. art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny i innych ustaw (Dz. U. Nr 114, poz. 542). Brzmienie tego przepisu uległo zmianie z dniem 28 grudnia 1996 r.

⁴⁸ Innego zdania w tym zakresie był jednak Sąd Okręgowy, uznając w uzasadnieniu pytania prawnego do SN, że nawet jeśli ocena znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej uwzględniała osłabienie aktywności życiowej i innych tym podobnych okoliczności, wynikających z negatywnych przeżyć związanych ze śmiercią osoby bliskiej, to i tak ostatecznie roszczenie to zawsze miało charakter odszkodowawczy i podlegało dziedziczeniu na zasadach ogólnych (art. 446 § 3 k.c.).

⁴⁹ OSNCP 1971 nr 7–8, poz. 120, Legalis. Tak samo wyrok SN z 13 listopada 1969 r., II CR 326/09, OSPiKA 1971, nr 7–8, poz. 140.

Zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego

nie od tego, czy roszczenie takie zostało wytoczone przez uprawnioną osobę za jej życia. SN wskazał m.in. że przepis art. 446 § 3 k.c. mówi o odszkodowaniu, którego celem jest naprawienie szkody majątkowej (art. 361 § 2 k.c.). Ustawodawca mówiąc o szkodzie niemajątkowej posługuje się terminem „krzywda” i przewiduje za nią zadośćuczynienie w sytuacjach przewidzianych w ustawie (art. 445 § 1 i 2 k.c.). Dziedziczenie roszczenia o zadośćuczynienie ustawodawca dopuszcza tylko jako wyjątek od zasady wyrażonej w art. 922 § 2 k.c., uzależniając je przy tym od stwierdzenia istnienia przesłanek przewidzianych w art. 445 § 3 k.c., tj. od uznania roszczenia na piśmie lub od wytoczenia powództwa za życia uprawnionego. Brak analogicznego unormowania kwestii dziedziczenia w art. 446 k.c. wynika z odmienności charakteru obu tych roszczeń (odszkodowanie i zadośćuczynienie). Unormowanie takie byłoby zresztą zbędne właśnie ze względu na charakter uszczerbku, którego wyrównaniu służy roszczenie z art. 446 § 3 k.c. Ponadto zdaniem SN, wobec zmiany stanu prawnego w omawianym zakresie, utraciły aktualność te orzeczenia Sądu Najwyższego wydane na gruncie art. 166 k.z., według których prawo żądania zadośćuczynienia za krzywdę moralną z powodu śmierci poszkodowanego ma charakter osobisty i nie należy do spadku po uprawnionym nawet wtedy, gdy powództwo zostało wytoczone za jego życia⁵⁰. Pogląd SN podziela większość doktryny⁵¹. Krytycznie natomiast wypowiedział się o nim w przeszłości J. Gwiazdomorski, a obecnie W. Borysiak⁵².

Podsumowując, z tezą uchwały Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2013 r., III CZP 74/13 należy się w zupełności zgodzić i ją zaaprobować. Uznać bowiem należy, że do przewidzianego w art. 446 § 4 k.c. zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę doznaną wskutek śmierci najbliższego członka rodziny ma zastosowanie art. 445 § 3, i to wprost. Ponadto śmierć poszkodowanego po wytoczeniu

⁵⁰ Zob. orzeczenie SN z 13 lipca 1964 r. I CR 370/63, OSPiKA 1965 r., nr 9, poz. 198.

⁵¹ Tak np. Z. Radwański, *Glosa I do wyroku SN z 13 listopada 1969 r.*, II CR 326/09, OSPiKA 1971, nr 7–8, poz. 140, s. 325; A. Szpunar, *Odszkodowanie na rzecz najbliższych członków rodziny zmarłego*, PiP 1968, nr 11, s. 734; E. Skowrońska-Bocian, *Prawo spadkowe*, Warszawa 2011, s. 20; P. Sobolewski, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 2, *Zobowiązania*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2012, s. 699; J.S. Piątoski, A. Kawalko, H. Witczak, (w:) *System prawa prywatnego*, t.10, *Prawo spadkowe*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2009, s. 100.

⁵² Zob. J. Gwiazdomorski, *Glosa II do wyroku SN z 13 listopada 1969 r.*, II CR 326/09, OSPiKA 1971, nr 7–8, poz. 140, s. 327, tenże *Prawo spadkowe*, Warszawa 1972, s. 32; W. Borysiak (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, *Spadki*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2013, s. 64. Zdaniem tych autorów samo stwierdzenie majątkowego charakteru roszczenia odszkodowawczego z art. 446 § 3 k.c. nie oznacza uznania go automatycznie za dziedziczne, gdyż w myśl art. 922 § 2 k.c. wyłączone są ze spadku prawa i obowiązki zmarłego, związane ściśle z jego osobą, choćby miały charakter majątkowy. Ich zdaniem roszczenie z art. 446 § 3 k.c. ze względu na fakt, że wiąże się ze znacznym pogorszeniem sytuacji poszkodowanego, powinno być potraktowane jako mające ścisły związek z osobą uprawnionego w rozumieniu art. 922 § 2 k.c. Ponadto pogorszenie sytuacji życiowej, zwykle trwałe i to trwające przez dłuższy okres czasu, istnieje tylko u określonej osoby i z reguły tylko ta osoba ma zasługujący na ochronę prawną interes w tym, aby to pogorszenie sytuacji życiowej zostało właśnie i tylko jej zrekompensowane. Stąd też roszczenie to nie może przechodzić po śmierci osoby uprawnionej na jej spadkobierców. Argumenty tych autorów nie wydają się jednak na tyle ważne, by odstąpić od poglądu SN wyrażonego w sprawie III PZP 22/70.

powództwa bądź po uznaniu roszczenia na piśmie nie powinna mieć wpływu na wysokość zadośćuczynienia, które przypadnie spadkobiercom poszkodowanego⁵³. Przyjęcie odmiennego poglądu klóciłoby się z założeniem o wstępowaniu spadkobierców poszkodowanego w jego sytuację prawnomajątkową.

dr Grzegorz Wolak

*wiceprezes i przewodniczący II Wydziału Karnego Sądu Rejonowego
w Stalowej Woli, adiunkt w Katedrze Prawa Prywatnego Wydziału
Zamiejscowego Prawa i Nauk o Gospodarce Katolickiego Uniwersytetu
Lubelskiego w Stalowej Woli*

Pecuniary Compensation for Harm Suffered after the Death of the Immediate Family Member (art. 446 § 4 C.C.) and art. 445 § 3 C.C.

The present article refers to the inheritance of a claim for pecuniary compensation for the non-material damage related to the death of the immediate family member (art. 446 § 4 C.C.). More precisely, the problem is whether in the case of compensation under art. 446 § 4 C.C. the regulation to be applied is art. 445 § 3 C.C. according to which the claim for compensation passes on heirs only when it has been acknowledged in a written form or if the action has been brought during the victim's life. The view of non-inheritance of the claim under art. 446 § 4 C.C. prevails in doctrine. The author opts for the direct application of the provision of art. 445 § 3 C.C. to the pecuniary compensation for the harm caused by the death of the close relative and presents arguments to support this view. At the same time he approves of the Supreme Court's standpoint expressed in the resolution of 12 December 2013 (III CZP 74/13, unpublished), the thesis of which assumed that art. 445 § 3 C.C. applies to a case for pecuniary compensation for the damage caused by the immediate family member's death (art. 446 § 4 C.C.)

Keywords: compensation, non-material damage, immediate family, inheritance.

---

⁵³ Tak słusznie SN w wyroku z 24 marca 2011 r., I CSK 389/10, OSNC ZD 2012, nr A, poz. 22 z głosą aprobującą M. Nesterowicza, PS 2012, nr 7–8; SA w Poznaniu w wyroku z 21 kwietnia 2010 r., I ACa 267/10, Legalis, a w doktrynie W. Borysiak, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Spadki*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2013, s. 64; P. Sobolewski, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom II. Zobowiązania*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2012, s. 699. Odmiennie natomiast SN w: orzeczeniu z 5 grudnia 1961 r., I CR 775/60, OSNC 1963, nr 2, poz. 36; wyroku z 12 kwietnia 1972 r., II CR 57/72, OSNC 1972, nr 10, poz. 183 z aprobującą głosą A. Szpunara, PiP 1973, nr 7, s. 167, a w doktrynie np. J. Panowicz-Lipska, *Majątkowa...*, op.cit., s. 101–103; J.S. Piątowski, A. Kawałko, H. Witczak, (w:) *System prawa prywatnego, Tom 10, Prawo spadkowe*, pod red. Z. Radwańskiego, Warszawa 2009, s. 73.